

BOEK BESPREKING

Vos en Muskusrat

Onder de titel 'Vos en muskusrat' gaf de provincie Zuid-Holland het verslag uit van een onderzoek naar de relatie tussen de vos en de muskusrat, met als perspectief de mogelijkheid om de een te gebruiken als biologische bestrijder van de ander. In verschillende Amerikaanse en Russische onderzoeksgebieden blijken vossen zich voorname-lijk te voeden met muskusratten. De mogelijkheid bestaat dat dit ook in ons land (plaatselijk) het geval is.

Bij gebrek aan een goed onderzoeksgebied in de eigen provincie (te weinig vossen en gebrek aan medewerking van jagers) werd het onderzoek uitgevoerd in de West-Betuwe. Beide soorten komen daar in voldoende mate voor, jaarlijks worden daar ongeveer 10 vossen en 5500 muskusratten gevangen. In de winter en het vroege voorjaar (de enige periode waarin keutels verzameld konden worden) bestond het voedsel van de Betuwse vossen voor 46 % (gewichtsprocent) uit kleine zoogdieren, voor 23 % uit hazen en konijnen, voor 17 % uit muskusratten en voor 13 % uit vogels. Een deel van de gegeten muskusratten kan echter afkomstig zijn geweest van dode ratten die door de muskusratten -vangers in het veld zijn achtergelaten.

De auteurs menen, op basis van een berekening met vele aannamen, dat de vossen (bij een goede vossenstand) weleens evenveel effect zouden kunnen hebben op de muskusrattenstand als de be-

strijders. Nader onderzoek is echter gewenst. In ieder geval draagt dit onderzoek weer een argument aan om de wettelijke status van de roofzoogdieren in ons land wat meer in de richting te brengen van de status die de roofvogels al zo lang genieten, namelijk een totale bescherming.

Jaap Mulder

B.Huisman & P.Mortiaux, 1990. Vos en Muskusrat. Rapport Provincie Zuid-Holland, Dienst Ruimte en Groen en Dienst Water en Milieu. Inlichtingen 070-3116082 (NL).

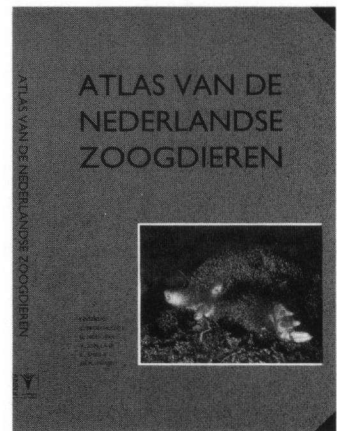
Atlas van de Nederlandse Zoogdieren

Na een wachttijd van enige jaren is de 'Atlas van de Nederlandse Zoogdieren' verschenen. Op 1 februari 1992 werd het boek ten doop gehouden in een druk bezocht provinciehuis te Den Bosch. Het wachten is niet voor niets geweest. In het ruim driehonderd pagina's tellende boek worden alle Nederlandse

zoogdieren met uitzondering van de walvisachtigen behandeld. Het gaat hierbij om liefst 66 soorten, waaronder een aantal exoten, zoals muskusrat, wasbeer en het veelbesproken damhert.

Na een korte inleiding over de atlas zelf en een hoofdstuk over de geschiedenis van het Nederlandse zoogdieronderzoek worden de soorten besproken. Per soort is de informatie verdeeld een korte inleiding, de vroegere verspreiding (voor zover bekend) en de huidige verspreiding. Op eventuele veranderingen in het verspreidingspatroon wordt in de tekst nader ingegaan. Uiteraard is voor elke soort ten minste de huidige verspreiding op een duidelijke kaart weergegeven. De voor dit doel gebruikte gegevens zijn verzameld tussen 1970 en 1988, zodat de kaarten goed up to date zijn. Van enkele soorten zijn belangrijke aanvullende gegevens van de laatste drie jaar in de tekst opgenomen, hetgeen het boek nog aan waarde doet winnen. Naast de uitgebreide tekst zijn er ook veel fraaie illustraties opgenomen in de vorm van pentekeningen en zwart-wit foto's.

Wat betreft de vleermuizen zijn alleen vondsten, vangsten en zekere zichtwaarnemingen opgenomen. Het in

1986 met behulp van batdetectors begonnen 'Vleermuis Atlas Project' zal in 1993 met een aparte atlas worden afgerond. De vleermuisgegevens in de Atlas van de Nederlandse Zoogdieren zijn derhalve niet volledig, maar geven toch een redelijke indruk van de verspreiding.

Duidelijk is dat dit boek een onmisbaar standaardwerk is voor iedereen die geïnteresseerd is in de zoogdieren van Nederland. Dat het met een aantal soorten niet goed gaat is algemeen bekend. Het is daarom te hopen dat deze atlas een stevige basis zal zijn voor verder onderzoek aan kwetsbare soorten en de totstandkoming van goede soortbeschermingsplannen.

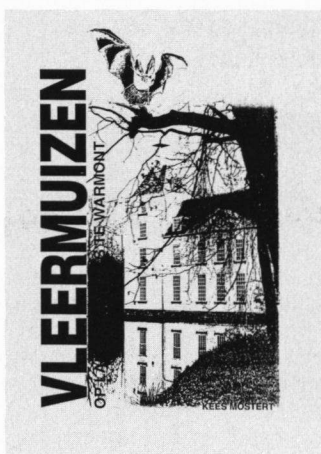
Na deze lovende woorden zal het iedereen duidelijk zijn dat spoedige aanschaf een verplichting is voor de lezers van Zoogdier en voor alle anderen, die zich beroepsmatig of in de vrije tijd met zoogdieren bezig houden.

Ron van Houwelingen

Broekhuizen, S, B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Ingebonden, 336 pagina's. KNNV, Utrecht. ISBN 90-5011-057-7.

Vleermuizen landgoed Huys te Warmont

Onlangs is een verslag verschenen over vleermuizen op het landgoed Huys te Warmont. Dit landgoed, gelegen bij Warmont even ten noorden van Leiden, is circa 23 hectare groot en valt op door de vele oude beuken en eiken. Het onderzoek is uitgevoerd door Kees Mostert in de periode april-september 1988. Hoewel het de nodige tijd heeft geduurd voor Het Zuidhollands Landschap de kans zag het boekje uit te geven, is het fraai uitgevoerd en goed leesbaar. Huys te War-

mont behoort zonder meer tot een de meest vleermuisrijke landgoederen van West-Nederland. Er werden maar liefst tien koloniebomen gevonden, van onder meer wintervleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis. De ruige dwergvleermuis was de talrijkste vleermuissoort, waarvan gedurende de zomermaanden tenminste 40 exemplaren aanwezig waren. In de nazomer liep dit aantal op tot bijna 80 exemplaren. Het beheer van dit landgoed zal dan ook zo veel mogelijk gericht moeten zijn op het sparen en handhaven van oude bomen.

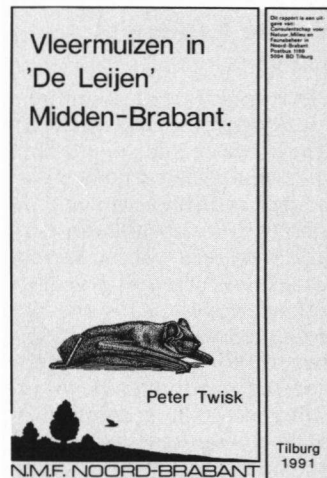
Kees Kapteyn

K. Mostert, 1991. Vleermuizen langgoed Huys te Warmont. Te bestellen door overmaking van f7,50 (bfr 135) op gironummer 616214 ten name van het Zuidhollands Landschap, onder vermelding van 'vleermuizen van het landgoed Huys te Warmont'.

Vleermuizen De Leijen Midden-Brabant

Recent is een verslag verschenen van het landinrichtingsgebied 'De Leijen' in Noord-Brabant, uitgevoerd in 1990. Dit gebied ligt tussen de steden Vught, Boxtel, Oisterwijk en Tilburg. Het onderzoek is verricht door Peter Twisk in opdracht van het Consulentenschap Natuur, Milieu en Fau-

nabeheer in Noord-Brabant. Door middel van een batdetectoronderzoek werden in totaal acht soorten vleermuizen aangetroffen, waaronder de franjestaart en baardvleermuis. De ruige dwergvleermuis is vrij schaars in het gebied, hetgeen vaker in Zuid-Nederland is geconstateerd. Er zijn tien koloniebomen van watervleermuizen gevonden, vier verblijfplaatsen van rosse vleermuizen en een kleine kolonie ruige dwergvleermuizen. Hoewel er niet speciaal naar kolonies van dwergvleermuizen werd gezocht, vond men er een met maar liefst 323 uitvliegers.

Naast het detectoronderzoek heeft er ook een zolderinventarisatie plaatsgevonden en een inventarisatie naar dieren in winterslaap. Op drie van 21 onderzochte zolders werden grootoorvleermuizen aangetroffen. Het is teleurstellend dat er, ondanks het intensieve onderzoek in dit gebied, geen vondsten zijn van soorten als grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis en vale vleermuis.

In het verslag is ook enige aandacht besteed aan aantalsontwikkelingen. Hiertoe is een overzicht geplaatst van alle eerder verzamelde vleermuisgegevens in het gebied.

De kaarten met de waarnemingen verdienen een speciaal compliment. Ze zijn overzichtelijk en zeer fraai gepresenteerd, waarbij in een oogopslag duidelijk is in welk soort biotoop (stedelijk gebied, water en bos) een bepaalde vleermuissoort is waargenomen.

Kees Mostert

P. Twisk, 1991, Vleermuizen in de 'Leijen' Midden-Brabant. Een klein aantal verslagen is nog verkrijgbaar bij de auteur: Peter Twisk, Comm. de Quaylaan 460, 5224 EB, Den Bosch (073-218457).

On the hunting of badgers

Dit boekje is een compilatie van gegevens over de verspreiding, de status en de bescherming van en de jacht op de das in Europa. De situatie van de das verschilt van land tot land, zelfs van streek tot streek. Zonder twijfel worden enkele populaties sterk bedreigd, terwijl andere het ontzettend goed doen. De auteur heeft de informatie die hij uit talloze enquêtes en brieven heeft verzameld, gebundeld en tot een overzichtelijk geheel verwerkt. Uiteraard zijn de gegevens niet altijd even compleet. De resultaten worden per land besproken; een uitgebreid hoofdstuk behandelt de toestand in Groot-Brittannië. Door de recente ontwikkelingen op wetgeving vlak en het actuele verspreidingsonderzoek zijn de gegevens voor België en Nederland enigszins achterhaald.

Dirk Criel

Griffiths, H., 1991. On the hunting of badgers. Paperback, 44 pagina's. Geniet: prijs: geen opgave. Piglet Press, 169 Meadow Rise, Brynna, Mid Glamorgan, CF7 9TJ, Groot-Brittannië. ISBN 0-9517733-0-5

Vleermuizen in Overijssel

In herinrichtingsprojecten worden de verschillende landelijke en stedelijke functies onderling afgewogen en geïntegreerd. De natuurwaarden kunnen daarbij, afhankelijk van de aard van het gebied en de bestemming ervan, een grote rol spelen. De laatste jaren wordt in toenemende mate onderzoek verricht om bij de herinrichting van het landschap rekening met vleermuizen te kunnen houden. Dat dit mogelijk is, komt hoofdzakelijk door het gebruik van de batdetector. Vooral de provincie Overijssel neemt de beschermde status van vleermuizen serieus en heeft al verschillende vleermuisonderzoeken op haar naam staan. Zo is onlangs een tweetal rapporten van het Consulentenschap Natuur, Milieu en Faunabeheer Overijssel verschenen. De twee rapporten zijn verschillend van opzet. Zo is de een traditioneel, met een soortbespreking, gevolgd door een discussie over knelpunten en aanbevelingen voor de herinrichting. Het andere rapport neemt het gebied als uitgangspunt. Van beide gebieden wordt op overzichtelijke kaarten weergegeven wat de belangrijke jachtgebieden, vliegroutes en kolonieplaatsen zijn, en welke ingrepen bij de herinrichting vooral achterwege moeten worden gelaten en wat daar de alternatieven voor zijn. Nu de praktijk nog afwachten...

Reinier Akkermans

Kapteyn, K. & V. Martens, 1991. Vleermuizen in het herinrichtingsgebied "Enschede-Zuid". Rapport Stichting VLEN / Consulentenschap Natuur, Milieu en Faunabeheer (Overijssel).
Martens, V. & K. Mostert, 1990. Vleermuizen van het herinrichtingsgebied Stadsrand Zwolle in 1990. Gemeente Zwolle / Natuur, Milieu en Faunabeheer Overijssel / Stichting VLEN.

Flora en fauna chemisch onder druk

Van een in 1990 gehouden symposium, georganiseerd door de Nederlandse Ecologenvereniging, is een dik boek verschenen met de uitgewerkte voordrachten. Het thema was 'hoe groot is de invloed van chemische stoffen op ecosystemen'. In bijna twintig bijdragen passeren allerlei plante- en diergroepen de revu. De zoogdieren (en vogels) worden behandeld door Geert de Snoo en Kees Canters. Hun verhaal is een zeer grondige opsomming (zes pagina's literatuurverwijzingen) van wat er bekend is aan effecten van zware metalen, PCB's, bestrijdingsmiddelen en andere chemische stoffen op deze diergroepen. Daarbij wordt aangegeven op welk niveau (individu, populatie, soort) effecten bekend zijn. Juist bij de zoogdieren kennen we een aantal duidelijke voorbeelden van de grote invloed van chemische stoffen: PCB's worden verantwoordelijk geacht voor het gebrek aan voortplanting van zeehonden en otters, wat bij de laatste tot uitsterven leidde. De auteurs wijzen erop dat de effecten van de chemische vervuiling, door het sluipende en diffuse karakter ervan, onderschat dreigen te worden; alleen bij incidenten wordt de verontrustende invloed direct zichtbaar.

Voor iedereen die geïnteresseerd is in dit onderwerp, vormt de bijdrage van de Snoo en Canters een uitstekend uitgangspunt (CML, Postbus 9518, NL-2300 RA Leiden).

Jaap Mulder

G.P.Hekstra & F.J.M. van der Linden (red.), 1991. Flora en fauna chemisch onder druk. Uitgeverij Pudoc, Wageningen. Gebonden, 376 pagina's, f 140,-. ISBN 90-220-1047-3.